

Seminari

“NACIÓ I DIVERSITAT CULTURAL”

Barcelona 2020. Associació Ciutadana

El seminari titulat “**Nació i diversitat cultural**”, organitzat per l’associació **Barcelona 2020** i l’**Institut Juliana Morell** va tenir lloc el passat 11 de febrer a la Casa Golferichs de Barcelona, tot un símbol del modernisme –obra de Joan Rubió i Bellver– i de la lluita veïnal que va aconseguir salvar-lo de l’enderroc previst per la constructora Núñez i Navarro, que pretenia fer-hi una promoció de pisos. La identitat, doncs, ja marcava l’escenari del debat, presentat per **Lluís Font**, que va aprofitar l’ocasió per emmarcar la tasca de l’entitat organitzadora i la voluntat d’esdevenir un “think tank” de pensament polític, amb mirada àmplia i que en aquesta ocasió s’interrogava, en una reunió reduïda amb una desena d’assistents, sobre com preservar la tradició i la idea de nació en una democràcia liberal i un entorn de diversitat cultural. L’objectiu explícit era “avançar des de punts de divergència, convergència i debat”.

Per això, es va convocar **Ricard Zapata-Barrero** (1965), professor titular del Departament de Ciències Polítiques i Socials de la Universitat Pompeu Fabra i investigador sobre la diversitat, la democràcia, la ciutadania i la immigració, sobre la qual té diversos estudis i llibres; **Xavier Besalú** (1953), pedagog especialitzat en educació intercultural; i **Vicenç Villatoro** (1957), periodista i escriptor que ha tingut diverses responsabilitats polítiques i institucionals i que ha reflexionat sobre la qüestió de la identitat en diversos dels seus llibres.

Per Ricard Zapata, les qüestions d’identitat i multiculturalitat són un debat pendent, que en general no s’ha tingut seriosament. “Necessitem un debat profund”, va afirmar, tot recordant que “no acabem d’estar segurs de la posició que hem d’adoptar des d’un punt de vista nacionalista català”. En aquest sentit, va posar sobre la taula l’exemple del Quebec, que coneix bé, apostant per una idea oberta del nacionalisme, basada en la llengua. En aquest sentit, va recordar que Catalunya no té competències, ni fronteres, ni possibilitat de regular els fluxos migratoris.

Va recordar el model de “terra d’acollida” i la idea de “és català qui viu i treballa a Catalunya”, forjada per **Francesc Candel**, **Josep Benet** i **Jordi Pujol**, que es basava en la territorialitat, la voluntat d’ésser-ne i la idea d’un sol poble, però que no es fixaven en la llengua. També va recordar les polítiques empreses des de

l'administració de la Generalitat, amb directors generals com **Àngel Miret** i **Oriol Amorós**. L'anomenada "Via Catalana", el Pacte Nacional de 2008 i la Llei d'Acollida de 2010.

Per a Zapata, hi ha una estreta relació entre política lingüística i política d'integració, per la qual no hi ha prou recursos, tot i les bones intencions. De fet, la manca pressupostària no és l'únic problema, ja que "l'estat espanyol té molt d'interès en presentar-nos com a xenòfobs", va recordar el professor. A més, segons va exposar, la legislació espanyola necessita canvis, manca una cultura pública comuna i, especialment, els immigrants sovint topen amb una realitat que no és la de l'estat culturalment i lingüísticament uniforme que ells creien que era l'estat espanyol, i desconeixen la realitat de Catalunya i el català. En aquest sentit, el català perd posicions també perquè no és la llengua del lloc de treball.

Zapata també va alertar de discursos apocalíptics, com el del gran reemplaçament o la gran invasió, que pronostiquen una minorització de les societats occidentals al seu propi territori. En aquest sentit, també va alertar de les possibles derivades d'aquest discurs que ha tingut presència al debat públic de França, Itàlia o els Estats Units, a casa nostra. Contra aquestes idees, Zapata aposta per una identitat basada en els valors, drets i llibertats, i el reconeixement de la diversitat com a part integrant de la identitat catalana: "Catalunya s'ha construït sobre la immigració. És l'única nació a Europa feta d'immigrants".

Besalú va recordar l'exemple de la Bisbal d'Empordà, on als anys seixanta va arribar un gran contingent de població provinent del municipi malagueny de Cuevas Bajas, per posar sobre la taula com els demògrafs han indicat que Catalunya és un país, efectivament, d'immigració. "El 20% de la població de Catalunya ha nascut a l'estranger", ha indicat. Citant **Andreu Domingo**, va parlar de les 3D a les quals s'enfronta el país: Demografia, democràcia i diversitat, i com demostra **Anna Cabré**, la tradicionalment baixa natalitat dels catalans ha estat compensada per la immigració.

Com havia fet Zapata, Besalú va evocar com la preocupació per la identitat i la diversitat no és nova, i com sovint s'ha basat en un marcador que no és identitari, sinó que es pot adquirir, com la llengua. Així, un atac a la llengua acaba sent una forma d'atac a la identitat.

També va recordar la idea de cohesió social, un concepte que va substituir la idea d'igualtat, pròpia de societats homogènies, en un entorn de diversitat. Per a

Besalú, diferència i desigualtat són dos vectors de la política que cal tenir presents, també quan hom s'acosta a la idea d'identitat. En aquest sentit, va parlar dels marcadors d'identitat, diferenciant-los segons el seu caràcter objectiu (territori de referència o de residència, passat compartit, llengua, religió, cultura...) o subjectius (voluntat de pertinença, acceptació de l'altra part, un projecte de futur, lligams afectius...).

D'acord amb aquests marcadors, Besalú va recordar com la integració durant el franquisme va passar fonamentalment per la lluita veïnal i la lluita contra el règim i per la democràcia. "Afortunadament tenim una democràcia imperfecta, i no podem basar la integració només en la llengua", va assenyalar, tot asseverant que cal tornar a prestigiar el català com una forma d'ascens i inclusió social i partir del reconeixement i la lluita contra les desigualtats, a l'hora de parlar d'integració de la diversitat. "La cohesió social passa pel reconeixement de la plenitud de la majoria de diferències".

Així, per a Besalú, el patró de l'adaptació dels immigrants al segle XX, "quan no calia fer res" perquè el nouvingut es dissolia en una societat homogènia, no funciona, perquè l'ha trencat per la globalització. "La globalització ha desmaterialitzat les coses, ha desnaturalitzat la residència, ha devaluat la memòria, ha afavorit el tancament identitari,...", ha assegurat i ha afegit que l'anomenat transnacionalisme identitari trenca el que escrivia Candel, quan parlava del poder fonamental de la terra fonamental. "Pots viure a Catalunya com si visquessis al país d'on vas venir o d'on són els teus orígens".

En cloure la seva intervenció, Besalú va recordar que els estats se solen presentar com a post-ètnics o post-religiosos, però en realitat no ho són i el repte que tenen és ser inclusius i vincular la ciutadania i la residència.

Per a Vicenç Villatoro, en primer lloc cal situar el llenguatge, ja que els significats de les paraules acostumen a ser diferents segons qui les empri. "No fem servir les mateixes paraules els periodistes catalans i els espanyols", ha recordat. En aquest sentit, ha incidit en com estat i nació no són sinònims, i que es pot parlar d'estat plurinacional i nació sense estat. Mentre que en la tradició catalana són dos conceptes diferenciats i que es pot parlar d'estat plurinacional i nació sense estat. Per això la idea de nació és molt més polisèmica i difícil de definir que la d'estat. "No hi ha passaport de nació". En la mateixa línia, creu que no s'haurien d'utilitzar com a sinònims els termes "nació" i "societat". No és el mateix la nació catalana que la societat catalana. I a l'hora d'establir la diferència són rellevants els conceptes de territori i d'identitat.

Per al periodista i escriptor, la idea d'identitat parteix del subjectiu, del jo, per anar a l'objectiu, el nosaltres. La identitat col·lectiva seria una suma d'identitats individuals, que poden ser fins i tot concèntriques i molt diverses. Així, hi poden haver identitats vinculades al territori o no, a la religió o no, a la llengua o no, al passat o no. Fins i tot, poden existir elements identificatius perpendiculars i transversals més enllà del territori. En aquest sentit ha recordat com en un context polític com el nostre hi ha tres objectius possibles: construir un estat; assolir una societat justa i preservar la nació. "Com a nacionalista català haurien de ser compatibles els tres objectius. Voldria lligar la voluntat de poder polític que té la creació d'un estat, la convicció que la resta d'objectius no són assolibles sense l'estat, a diferència del segle XIX, amb l'assoliment d'una societat més justa i, a més, la preservació d'una nació que ha triat un bons marcadors inclusivament com són la llengua i la cultura".

A rel de les intervencions anteriors, Villatoro es va preguntar si "des de la voluntat política de preservació de la nació", una nació pot ser diversa culturalment o si en aquest cas s'hauria de parlar de societats amb diversitat cultural. "El problema d'una societat plurinacional pot ser que hi hagi bombolles impermeables". En aquest sentit, va considerar comprensible la inquietud sobre la preservació de la nació, tot i els errors "d'observació i teràpia". Com havien fet els anteriors intervinents, Villatoro va evocar la formulació "és català qui viu i treballa a Catalunya... i ho vol ser", que al seu parer ve de la força del territori tan gran, que qui es queda a Catalunya acaba sent català. "Aquesta confiança en l'automatisme la realitat l'ha afeblit".

Obert el torn d'intervencions, **Gené Gordó** va posar sobre la taula el model català intercultural, un model que cerca la cohesió social a partir d'un equilibri entre l'equitat, el reconeixement del dret a la diferència i la llengua i cultura catalana com elements de cohesió. Un model però, no absent de grans reptes, com la pretesa identitat de pertinença múltiple o la gestió de la diversitat de creences. Com gestionar aquesta diversitat alhora que preservem la Nació catalana?. **Germà Gordó** va recordar com la base de la nació catalana va ser primer la religió, i després la llengua i la cultura, les quals van substituir la religió com a columna vertebral de la nació, i va dubtar sobre la possibilitat de pervivència de la nació sense cap d'aquests elements. "Ens quedarà només la idea d'estat, com Israel? Si és així, prefereixo tenir una nació que no pas un estat". També es va posar sobre la taula si la nació era un fet intel·lectual, si "buscant l'estat, hem perdut la nació", i què vol dir-se amb la preservació de la cultura.

En la seva intervenció de resposta, Zapata va recordar el vincle molt clar entre interculturalitat i nació catalana. “L’interculturalisme és un mecanisme generador d’identitat nacional nova”, que per ell passa per mantenir la llengua com a objectiu número u. Besalú va recordar que la idea de Catalunya vol dir coses diferents per cadascun de nosaltres, com pot ser la idea de cultura. Villatoro, per part seva, va assegurar que no li agrada situar la llengua com a motor de la identitat, però sí com a marcador. El motor, al seu parer, seria la voluntat de ser, que té la llengua com a marcador: “La nació catalana aguanta la llengua, que és el seu tret distintiu”. A més, va proposar no vincular el debat sobre la identitat exclusivament amb el fet migratori, ja que n’hi ha d’altres com la generacional molt potent i impermeable.

Finalment, el president de Barcelona 2020, Germà Gordó, va cloure el seminari amb la proposta de continuar treballant internament per donar forma a les conclusions, a través de les notes d’aquesta sessió, i el debat amb la resta de socis de l’entitat, en forma de sopar col·loqui. En aquest sentit, es va proposar convidar-hi Àngel Miret i Oriol Amorós.